

การศึกษาสังคมวิทยาชนบท*

RURAL SOCIOLOGY STUDIES

ผการัตน์ พินิจวัฒน์

Phakaratn Phinijwat

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Loei Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: phakaratn@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 17 มีนาคม 2566; วันแก้ไขบทความ 17 เมษายน 2566; วันตอบรับบทความ : 21 เมษายน 2566

Received 17 March 2023; Revised 17 April 2023; Accepted 21 April 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการบริหารทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีค่าของสังคมและประเทศชาติ ประเทศใดที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสูงและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แล้ว ประเทศนั้นก็เจริญก้าวหน้ามีความมั่นคงและมั่นคงทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมืองและทางสังคมแต่ถ้าหากประเทศใดขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าหรือไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติได้ ประเทศก็พัฒนาไปได้อย่างความเจริญหรือความล้าหลังของประเทศจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการพัฒนา ปัจจัยอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมก็มาจากทรัพยากรมนุษย์ทั้งสิ้น ประเทศต่างๆ จึงมุ่งหวังที่จะมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพและมีระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติ

คำสำคัญ: สังคมวิทยา, ชนบท

Citation:

* ผการัตน์ พินิจวัฒน์. (2566). การศึกษาสังคมวิทยาชนบท. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 1(2), 50-61.

Phakaratn Phinijwat. (2023). Rural Sociology Studies. Modern Academic Development and Promotion Journal. 1(2), 50-61;

DOI:

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

Abstract

The study of rural sociology in Thailand began in 1965 at Kasetsart University for the first time. Before that, the contents of rural sociology were taught in other subjects such as introductory sociology, government, community development, etc. Later, higher education institutions in Thailand began to teach the subject of rural sociology. He started teaching at the Faculty of Sociology and Anthropology. Thammasat University Department of Sociology and Anthropology Chiang Mai University and Khon Kaen University, etc. Currently, sociology is open to general teaching. in other higher education institutions and more and more students are interested in taking this subject every year.

Keywords: Sociology, Rural

บทนำ

การศึกษาสังคมวิทยาชนบทมีความสำคัญในประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากประชากรของไทยประมาณร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาศัยอยู่ในเขตชนบท ความรู้ทางสังคมวิทยาชนบทจะสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของเกษตรกร ช่วยในการพัฒนาเกษตร และวางแผนพัฒนาชนบทให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นการปรับปรุงวิถีชีวิตหรือความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยาชนบทมีประโยชน์อย่างมากต่อนักวิชาการ นักบริหาร และนักพัฒนา ซึ่งจะต้องทำงานในชนบท จะได้เข้าใจศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมหรือชุมชน อันจะเป็นการเข้าใจลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบท และปัญหาที่แท้จริง เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ต่อไป

เนื่องจากสังคมวิทยาชนบทมีเนื้อหาสาระที่พิเศษแตกต่างไปจากสังคมวิทยาทั่วไป จึงจะกล่าวถึงความหมายและความแตกต่างของสังคมวิทยากับสังคมวิทยาชนบท ประวัติความเป็นมาของสังคมวิทยา ความสำคัญของสังคมวิทยา สังคมวิทยาชนบทกับสังคมศาสตร์แขนงอื่น และสังคมวิทยาชนบทกับการพัฒนาสังคมชนบท บทบาทของนักสังคมวิทยาชนบท ขอบเขตของสังคมวิทยาชนบท (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2557)

สังคมวิทยากับสังคมวิทยาชนบท

สังคมวิทยามีความหมายหลายอย่าง สังคมวิทยาอาจจะกล่าวได้ว่าหมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยสังคม การศึกษาว่าด้วยสถาบันสังคมของมนุษย์ การศึกษากระบวนการและองค์การทางสังคมด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การศึกษาระหว่างสมาชิกในกลุ่มสังคม การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม

ทั้งนี้ แต่ละความหมายของสังคมวิทยาดูแล้วเหมือนจะถูกต้อง แต่ยังไม่ครบถ้วน คำนิยามดูกะทัดรัด แต่ยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด การที่จะเข้าใจความหมายของสังคมวิทยาจำเป็นต้องศึกษาและหาความรู้ต่างๆ จากสังคมมนุษย์ให้ถ่องแท้ ดังนั้น สังคมวิทยาแก่การให้ความหมาย แต่สังคมวิทยาก็มีระเบียบวิธีวิจัยอย่างมีแบบแผน เพื่อที่จะได้เข้าใจ วิเคราะห์ และบูรณาการรวมหน่วยในเรื่องความสัมพันธ์ และการกระทำระหว่างกันของสมาชิกต่างๆ ในสังคมไม่ว่าจะเป็นชนกลุ่มเล็กๆ ก็คือ สังคมวิทยาเป็นการศึกษาโครงสร้างหน้าที่และกระบวนการทางสังคม ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ด้วยวิธีการที่เหมาะสม

เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาสาระของสังคมวิทยา เพื่อจะได้แนวทางในการเข้าใจความหมายและขอบข่ายของสังคมวิทยามากขึ้น อินเคเลส (Inkeles) ได้แนะนำเนื้อหาสาระสังคมวิทยาต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ทางสังคมวิทยา (Sociological Analysis)
 - วัฒนธรรมมนุษย์และสังคม (Human Culture and Society)
 - แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological Perspective)
 - วิธีการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในสังคมศาสตร์ (Scientific Method in Social Science)
2. หน่วยปฐมภูมิของชีวิตทางสังคม (Primary Units of Social Life)
 - การกระทำทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Acts and Social Relationship)
 - บุคลิกภาพปัจเจกบุคคล (The Individual Personallity)
 - กลุ่ม (รวมทั้งชาติพันธุ์และชุมชน) (Groups (Including Ethic and Class))
 - ชุมชน : เมือง และชนบท (Communities : Urban and Rural)
 - สมาคมและองค์กร (Association and Organization)
 - ประชากร (Population)

- สังคม (Society)
- 3. สถาบันพื้นฐานทางสังคม (Basic Social Institutions)
 - ครอบครัวและเครือญาติ (The Family and Kinship)
 - เศรษฐกิจ (Economic)
 - การเมืองและกฎหมาย (Political and Legal)
 - ศาสนา (Religious)
 - การศึกษาและวิทยาศาสตร์ (Educational and Scientific)
 - สันทนาการและสวัสดิการ (Recreational and Welfare)
 - ความงามและการแสดงออก (Aesthetic and Expressive)
- 4. กระบวนการสังคมขั้นพื้นฐาน
 - การจำแนกความแตกต่างและการจัดช่วงชั้น (Differentiation and Stratification)
 - การร่วมมือ การผ่อนปรนเข้าหากัน การผสมกลมกลืน (Cooperation, Accommodation, Assimilation)
 - ความขัดแย้งทางสังคม (รวมทั้งการปฏิวัติและสงคราม) (Social Conflict (Including Revolution and War))
 - การสื่อสาร (รวมทั้งการสร้างความคิดเห็น การแสดงออก และการเปลี่ยนแปลง (Communication (Including Opinion Formulation, Expression and Change)
 - การขัดเกลาทางสังคมและการถูกปลูกฝังอบรม (Socialization and Indoctrination)
 - การประเมินผลทางสังคม (การศึกษาค่านิยม) (Social Evaluation (The Study of Values)
 - การควบคุมทางสังคม (Social Control)
 - การเบี่ยงเบนทางสังคม (อาชญากรรม การฆ่าตัวตายโดยเจตนา ฯลฯ) (Social Deviance (Crime, Suicide, etc.)
 - บูรณาการรวมหน่วยทางสังคม (Social Integration)
 - การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change)

สังคมวิทยาชนบทเป็นแขนงหนึ่งในสังคมวิทยาสามารถจำแนกสาขาพิเศษหรือแขนงเฉพาะต่างๆ ได้แก่ สังคมวิทยานคร สังคมวิทยาอาชีพ สังคมวิทยาการศึกษา สังคมวิทยาศาสนา สังคมวิทยาทางการแพทย์ และสังคมวิทยาทางการเมือง เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าสังคมวิทยาชนบทเป็นวิชาย่อยวิชาหนึ่งทางสังคมวิทยา แนวความคิดทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัยในสังคมวิทยาชนบทก็นำมาจากสาขาสังคมวิทยา นั่นคือ สังคมวิทยาชนบทเป็นการนำเอาสาระความรู้ทางสังคมวิทยาไปประยุกต์ใช้ศึกษาวิถีชีวิตของชาวชนบทหรือสังคมวิทยาชนบท สังคมวิทยาจึงเสมือนเป็นวิชาแกนของสังคมวิทยาชนบท และสังคมวิทยาแขนงต่างๆ

สำหรับความหมายของสังคมวิทยาชนบทนั้น มีนักวิชาการได้ให้ความหมายที่พอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้ เบอร์แทน (Bertrand) ได้นิยามสังคมวิทยาชนบทว่า “การศึกษาถึงความสัมพันธ์ของประชาชนที่อยู่ในสภาพสิ่งแวดล้อมแบบชนบท” สมิทท์ และ ซอฟฟ์ (Smith and Zopf) ก็ได้ให้ความหมายของสังคมวิทยาชนบทว่า คือ “การศึกษาสังคมชนบทอย่างมีระบบและยังเป็นวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับองค์การ โครงสร้างสังคมชนบท กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและระบบสังคมขั้นพื้นฐานของชนบท” พ.อ. เชิดชัย เรากล้า ก็ได้พูดถึงสังคมวิทยาชนบทว่า “เป็นการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่และการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชนบท” นอกจากนี้ยังได้ชี้ให้เห็นถึงความเกี่ยวพันระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมืองด้วย

เมื่อกล่าวถึงสังคมวิทยาชนบทตามความหมายข้างบนนั้น ทำให้เห็นว่าเกี่ยวข้องกับสังคมชนบท คำว่าชนบทเป็นคำสัมพันธ์ที่ต้องเปรียบเทียบกับเมือง ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524) ให้ความหมายคำว่า ชนบท “บ้านนอก หรือเขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป” สุวรรณ บัวทวน (2524) สรุปความหมายของสังคมวิทยาชนบทว่า “เป็นวิชาที่ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมที่อยู่นอกเขตเทศบาลออกมา” แคนฟ์แมน (Kanfman) ได้ให้ความหมายของคำว่าชนบทว่าเป็นคำที่เราใช้เปรียบเทียบกับเมืองซึ่งมีความหมายอยู่ 3 ประการคือ

1. ใช้ในการจำแนกประชากรออกเป็นประชากรในเมืองและชนบท เพื่อสะดวกในการทำสำมะโนประชากร
2. หมายถึง ชุมชนที่มีลักษณะความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ต่ำและประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพในการทำเกษตรกรรม
3. เป็นการแสดงถึงระดับความแตกต่างของสังคมในแต่ละแห่งว่ามีความเป็นเมืองและชนบทมากน้อยกว่ากัน

เราจะเห็นได้ว่าความหมายของคำว่าชนบทซึ่งเกี่ยวข้องกับวิชาสังคมวิทยาชนบทนี้มีความหมายที่แตกต่างกันไป บางครั้งทำให้เกิดความรู้สึกว่าชนบทเหมือนสังคมเมืองที่ล้าหลังด้อยพัฒนา ไม่เจริญ มีความเป็นอยู่ที่ยากจน แต่สิ่งเหล่านี้อาจจะไม่เป็นจริงก็ได้

เมื่อกล่าวถึงสังคมชนบทที่ต้องมีการเปรียบเทียบระหว่างเมืองกับชนบทนั้น หลักเกณฑ์สำคัญที่นักวิชาการมักจะใช้กันก็คือจำนวนประชากร เป็นหลักในการแบ่งชุมชนชนบทและชุมชนเมือง ซึ่งก็ปรากฏว่าแต่ละประเทศใช้จำนวนประชากรไม่เท่ากันในการกำหนดเขตชนบทและเมือง อย่างไรก็ตาม เกมที่นิยมใช้กันมากก็คือ สำหรับสังคมไทยนั้นได้ถือเอาเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลักในการแบ่ง โดยถือว่าบริเวณที่อยู่นอกเขตเทศบาลเป็นชุมชนชนบท

เราอาจสรุปความหมายของสังคมวิทยาชนบทได้ว่า สังคมวิทยาชนบทเป็นการศึกษาความสัมพันธ์และการกระทำระหว่างกันของสังคมของสมาชิกในสังคมชนบท หรือชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนชนบท และศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในชุมชนชนบท การศึกษาเป็นไปอย่างมีระเบียบ กฎเกณฑ์ เป็นที่ยอมรับ ทำให้ได้เข้าใจสถาบันทางสังคม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในชุมชนชนบท เราอาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดทางสังคมวิทยามีส่วนช่วยอย่างมากที่จะนำมาวิเคราะห์และวิจัยชุมชนชนบท เราอีกอย่างหนึ่งก็คือเป็นการนำเอาความรู้ทางสังคมวิทยาซึ่งได้แก่ แนวความคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยาไปศึกษา หรือวิเคราะห์ชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในชุมชนชนบทนั่นเอง

ที่มาของสังคมวิทยาชนบท

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชนบทได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส คือ เลอ เพลย์ (Le Play, 1806-1882) ผู้ชื่อได้รับการยกย่องเป็นบิดาของวิชาสังคมวิทยาชนบท ได้ทำการศึกษาชุมชนชนบทอย่างละเอียดเกี่ยวกับครอบครัวและองค์การต่างๆ ในชนบท เขาได้ใช้หลักการสังเกตการณ์ มีการเก็บและรวบรวมข้อมูลอย่างมีระบบกฎเกณฑ์

การศึกษาสังคมวิทยาชนบทได้มีการสอนในมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะได้เล็งเห็นถึงความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนชนบท เริ่มขึ้นที่มหาวิทยาลัยชิคาโก ก่อนสิ้นสุดวาระที่ 19 โดยเฉพาะเมื่อสมัยที่รัฐบาลประเทศสหรัฐอเมริกาได้เรียกร้องให้มีการวิจัย เกี่ยวข้องกับชนบทอย่างกว้างขวางในปี ค.ศ.1930-1945 ได้มีการจัดเข้าเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐต่างๆ ใน Land Grant Colleges ทำให้มีการทดลอง

เกี่ยวกับการเกษตร เช่น สถานีทดลองการเกษตร การส่งเสริมการเกษตร การวิจัยการรับสิ่งใหม่ๆ ของชาวชนบท ทำให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยในวารสาร Rural Sociology ซึ่งเป็นวารสารเล่มแรกที่ได้กล่าวถึงการวิจัยทางสังคมศาสตร์เกี่ยวข้องกับการเกษตร และได้มีการจัดตั้ง Rural Sociological Society ในปี ค.ศ. 1937 ขึ้น

ส่วนประเทศทางยุโรปได้มีความสนใจถึงชาวชนบทหรือชาวบ้านนา (peasants) เพราะ ถ้าบ้านมีความยากจนและมีความล้าหลังต่อการพัฒนา ตลอดจนได้มีการเรียกร้องให้มีการพัฒนาประเทศ ชานิน (Shanib) (8) กล่าวว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1920 การศึกษาได้เปลี่ยนมาเป็นการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสังคมก่อนอุตสาหกรรมกับสังคมอุตสาหกรรม เนื่องจากได้มีการปรากฏการณ์ทางสังคมที่น่าสนใจศึกษาถึงการต่อต้านนายทุนเจ้าของที่ดินและผู้เผด็จการจากชาวบ้าน แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber, 1864-1920) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน ได้ทำการคิดค้นและรวบรวมทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับสังคมชนบท ทำให้วิชาสังคมวิทยาชนบทได้แพร่หลายไปในหลายประเทศ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นสมัยที่ประเทศโลกที่สามกำลังพัฒนาประเทศ เพราะว่าจะได้นำไปศึกษาและวิจัยปัญหาของเกษตรกรหรือชาวชนบท เพื่อจะได้มีแนวทางในการพัฒนาชนบทซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของประเทศ ดังนั้นวิชาสังคมวิทยาชนบทจึงได้แพร่หลายในหลายประเทศ ในทวีปอเมริกาใต้ แอฟริกาและเอเชีย

สำหรับวิชาสังคมวิทยาชนบทในประเทศไทยได้นำมาสอนในปี พ.ศ. 2508 ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นแห่งแรก และได้แพร่หลายในมหาวิทยาลัยอื่น ในระยะแรกความรู้หรือเนื้อหาสาระวิชาสังคมวิทยาชนบทมักจะได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ จนในระยะหลังได้มีทีมงานของมหาวิทยาลัยคอร์เนล (Caenell University) ได้ออกมาทำการวิจัยชุมชนชนบทที่บางชัน และได้มีนักศึกษาปริญญาเอกทางสังคมวิทยาหรือมานุษยวิทยามาเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนชนบทมากขึ้น ตลอดจนนักสังคมศาสตร์ไทยได้ออกไปทำการวิจัยชุมชน ในระยะหลังจึงได้มีความรู้เนื้อหาสาระของไทยมากขึ้น และนำไปสอนทำให้นักศึกษาได้เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบทไทยอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นที่แน่นอนแล้วว่าเนื้อหาสาระของสังคมวิทยาชนบทในประเทศไทยแตกต่างจากสังคมวิทยาชนบท ของประเทศอื่นๆ

ประเด็นเนื้อหาสาระของสังคมวิทยาชนบท

วัตถุประสงค์ของการศึกษาสังคมวิทยาชนบทก็เพื่อที่จะพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของชาวชนบทและสังคมชนบทให้กว้างขวางยิ่งขึ้น วิชาสังคมวิทยาชนบทจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนหรือนักศึกษาได้นำไปเป็นเครื่องมือที่จะเข้าใจพฤติกรรมหรือวิถีความเป็นอยู่ของชาวชนบท ตลอดจนความสัมพันธ์ในสังคมได้ดียิ่งขึ้น เมื่อคำนึงถึงความจำเป็นที่เปิดสอนวิชานี้ในมหาวิทยาลัยของประเทศไทยอาจจะมีเหตุผลอยู่หลายประการคือ

1. ปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากร
2. ปัญหาความยากจน
3. ปัญหาเรื่องที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
4. ปัญหาการว่างงาน
5. ปัญหาการย้ายถิ่น
6. ปัญหาการทำลายสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ
7. ปัญหาการตลาดและพ่อค้าคนกลาง
8. ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม
9. ปัญหาการขาดแคลนสาธารณสุขขั้นมูลฐาน
10. ปัญหาการขาดแคลนสาธารณสุขโรค
11. ปัญหาเด็กวัยรุ่น
12. ปัญหาโรคเอดส์
13. ปัญหาอาชญากรรม
14. ปัญหายาเสพติด
15. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี
16. ปัญหาการปรับตัวจากผลกระทบการพัฒนาอุตสาหกรรม

ฯลฯ

ปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นตัวอย่างของปัญหาที่น่าสนใจที่นักสังคมวิทยาชนบทจะเข้าใจ วิจัยและศึกษาเพื่อจะได้เสนอแนะเป็นข้อคิดและการปรับปรุง หรือการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไป

สังคมวิทยาชนบทกับการพัฒนาชนบท

ความสำคัญหรือประโยชน์ของการศึกษาสังคมวิทยาชนบท มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนชนบทเป็นอย่างยิ่ง เราอาจจะเห็นได้ว่าการพัฒนาวิชานี้ในหลายๆประเทศมีลักษณะเช่นเดียวกับสังคมไทยก็คือ ได้มีการศึกษาวิจัยชุมชนชนบทมากขึ้น ทำให้ได้เข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมชนบท เพื่อที่จะได้นำข้อมูลไปพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนเหล่านี้มีปัญหาหรือมีความเดือดร้อนและต้องการการพัฒนาที่ถูกต้อง

ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมวิทยาชนบทกับการพัฒนาชนบท มีความสำคัญอย่างมากพอที่จะเห็นความสำคัญของบทบาทที่สังคมวิทยาชนบทมีต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ดังต่อไปนี้

1. ประเทศต่างๆในโลก สรุปลแล้วปรากฏว่าประชากรอย่างประกอบอาชีพเกษตรจากรายงานประจำปีของสหประชาชาติปรากฏว่าในปี ค.ศ. 1950 ประชากรของโลกประกอบอาชีพเกษตรกรรมในเขต ชนบทประมาณร้อยละ 64 แต่ปี ค.ศ.1992 ลดลงเหลือร้อยละ 57 อย่างไรก็ตาม ประเทศทางแอฟริกาและเอเชียยังมีประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมประมาณร้อยละ 70 และร้อยละ 69 ตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทย ในปี พ.ศ. 2534 มีประชากรที่อาศัยอยู่ในชนบทและประกอบอาชีพทางการเกษตรประมาณร้อยละ 80 ดังนั้นการพัฒนาชุมชนชนบทจึงยังมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้าต่อไป ซึ่งวิชาสังคมวิทยาชนบทจะทำให้เข้าใจชุมชนชนบทดียิ่งขึ้นเพื่อที่จะได้นำข้อมูลไปประยุกต์ใช้กับงานพัฒนาชนบทต่อไป

2. การที่ได้ทราบถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทอย่างถูกต้องและได้ศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ สภาพทางสังคม ฯลฯ จะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนชนบท เพราะได้ทราบปัจจัยที่สนับสนุนหรืออุปสรรคต่างๆ ต่อการพัฒนาชุมชนชนบท

3. วิชาสังคมวิทยาชนบทมีความเกี่ยวพันกับการพัฒนาด้านการเกษตร เนื่องจากกระบวนการเกษตรจะพัฒนาไปอย่างได้ผลดียิ่งนั้น จะต้องมีความเข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคมชนบทด้วย ทั้งนี้เพราะว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีผลต่อการรับสิ่งใหม่ๆ ในด้านเกษตรกรรมเป็นอย่างยิ่ง

4. บทบาทของวิชาสังคมวิทยาชนบทไม่เพียงแต่จะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนชนบทเท่านั้น แต่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนเมืองด้วย ทั้งนี้เนื่องมาจากความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมืองมีความเกี่ยวข้องกันเป็นอย่างมากในทุกๆด้าน

ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม การพึ่งพาอาศัยเช่นนี้ มีประโยชน์ต่อนักพัฒนาในด้านการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาด้านใดๆ จะต้องพัฒนาไปด้วยกัน ทั้งเมืองและชนบท ซึ่งสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2557) ได้กล่าวถึงการพัฒนาเมืองในอนาคตจะต้องคำนึงถึงสังคมชนบทด้วย ถ้าพัฒนาเพียงสังคมใดสังคมหนึ่งย่อมก่อให้เกิดความไม่สมดุล จนกลายเป็นปัญหาต่างๆ เช่น รัฐบาลได้เคยทอดทิ้งหรือละเลยปัญหาความยากจนของชาวชนบท ทำให้ชาวชนบทต้องอพยพไปทำงานในกรุงเทพฯ ซึ่งส่งผลให้กรุงเทพฯ มีปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมเกิดขึ้น

ดังนั้นวิชาสังคมวิทยาชนบทจึงมีบทบาทอย่างมากต่อนักพัฒนาทั้งหลาย เพื่อที่จะได้นำความรู้จากสังคมวิทยาชนบทไปศึกษาวิจัยข้อเท็จจริงในชนบท นำไปแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชาวชนบท หรือช่วยวางแผนพัฒนาต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนชนบทประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

หน้าที่นักสังคมวิทยาชนบท

วิชาสังคมวิทยาชนบทมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชนบทเป็นอย่างมาก ตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังนั้นนักสังคมวิทยาชนบทจึงมีบทบาทต่างๆ ที่สำคัญต่อการพัฒนาเป็นอย่างมาก เนื่องจากนักสังคมวิทยาชนบทนั้นเปรียบเสมือนนักวิเคราะห์โครงสร้างชุมชนของหมู่บ้านพยายามที่จะค้นคว้าวิจัยจากปรากฏการณ์ทางสังคมต่างๆ ที่อาจพบในหมู่บ้าน เพื่อที่จะได้นำไปแก้ไขหรือวางแผนพัฒนาชุมชนต่อไป บทบาทของนักสังคมวิทยาชนบทพอสรุปได้กว้างๆ ดังนี้

1. ในฐานะนักวิจัยนักสังคมวิทยาชนบทจะให้ความสนใจเกี่ยวกับการวิจัยเป็นอันดับ 1 ทั้งนี้เนื่องจากสังคมวิทยาชนบทของไทยยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมชนบทอย่างแท้จริง ซึ่งจำเป็นที่จะต้องวิจัยเพื่อค้นคว้าหาทฤษฎีหรือแนวคิดใหม่ๆ การวิจัยจึงมีความสำคัญที่จะเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมชนบทไทยเป็นอย่างมากและกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อที่จะให้นักวิชาการได้นำผลการวิจัยที่ได้มาตรฐาน และมีจำนวนมากพอที่จะนำไปพัฒนาเป็นทฤษฎีต่อไป

2. ในฐานะนักประยุกต์ หลังจากได้ทำการวิจัยแล้ว นักสังคมวิทยาชนบทควรจะได้นำองค์ความรู้จากการวิจัยไปใช้ หรือประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมชนบท สามารถนำไปใช้ป้องกัน และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักสังคม

วิทยาชนบทในฐานะนักประยุกต์นี้ จะต้องรู้จักถ่ายทอดความรู้วิชาการไปสู่การปฏิบัติได้ รู้จักการแปลความหมายของข้อมูล และสามารถทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเกษตร มหาตไทย สาธารณสุข การศึกษา ฯลฯ

3. ในฐานะนักวิชาการ นักสังคมวิทยาชนบทในฐานะนักวิชาการนี้ ได้แก่ ผู้ที่ทำการสอนวิชาสังคมวิทยาชนบทในโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ซึ่งก็มีความจำเป็นอยู่มาก เพราะความรู้ที่ได้จากการวิจัยจำเป็นที่จะต้องให้ผู้ถ่ายทอดให้แก่นักเรียน นักศึกษาหรือผู้สนใจเพื่อให้เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของสังคมชนบทได้ดียิ่งขึ้น นักสังคมวิทยาชนบทยังสามารถทำงานในหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ซึ่งในฐานะนักวิชาการสามารถช่วยแนะนำ ปรีกษาและให้ความรู้วิชาการแก่นักปฏิบัติงานในหน่วยงานเหล่านั้นได้อีกด้วย

สรุป

การศึกษาสังคมวิทยาชนบทมีความสำคัญอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา ในประเทศไทยวิชาสังคมวิทยาชนบทได้มีการสอนในระดับอุดมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 สังคมวิทยาชนบทเป็นวิชาแขนงหนึ่งของสังคมวิทยา โดยได้เน้นถึงการนำวิชาการทางสังคมวิทยาไปศึกษาสังคมชนบท เพื่อที่จะได้เข้าใจพฤติกรรมของชาวชนบทและสังคมอยุธยา ทำให้ได้เข้าใจถึงลักษณะโครงสร้างและหน้าที่ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม และปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวชนบท

ที่มาของการศึกษาสังคมวิทยาชนบทมีมาตั้งแต่บิดาของสังคมวิทยาชนบทชื่อ เลอเพลย์ (Le P lay) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับครอบครัวและองค์การต่างๆ ในชนบทอย่างละเอียด มีการเก็บข้อมูลอย่างมีระเบียบ นอกจากนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีวิชาสังคมวิทยาชนบทขึ้นเพื่อให้นักพัฒนาได้เข้าใจระบบการเกษตรและสถาบันทางสังคมในชุมชนชนบทได้ดียิ่งขึ้น ประเทศต่างๆ ก็ได้นิยมสอนวิชานี้ เพราะทำให้เข้าใจสภาพความเป็นอยู่อันแท้จริงของชาวชนบทหรือเกษตรกรยิ่งขึ้นเพื่อที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมชนบทต่อไป

ความสำคัญของวิชาสังคมวิทยาชนบทจึงมีประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาและต่อสังคมชนบทในด้านที่จะได้ทั้งความรู้ความเข้าใจและนำไปวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมชนบทอย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น สังคมวิทยาชนบทนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนชนบทเป็นอย่างมาก กล่าวคือ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตชนบท การที่ได้ทราบถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของชาวชนบท ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการเกษตรกับการ

พัฒนาชนบทซึ่งต้องอาศัยความรู้ของสังคมวิทยาชนบท และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเมืองและชนบทย่อมจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาชนบทเป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: บริษัทรุ่งศิลป์กราฟิมพ์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2557). *สังคมวิทยาชนบท : แนวคิดทางทฤษฎีและแนวโน้มทางสังคม*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด.
- สุวรรณ บัวทวน. (2524). เพลงลูกทุ่งภาพสะท้อนการย้ายถิ่น. *จุลสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 3 (2).